

GEMEENTELIJKE ARCHIEFDIENST

LEIDEN

Nr. 587 dB

Onderwerp: kaatsen etc.

Aan de Heer D. Zijlstra

Secretaris van de Museum Commissie van
de Kon. Ned. Kaats-Bond,

César Franckstraat 13,

8916 HE LEEUWARDEN

Bericht op schrijven van: 20 april 1979

LEIDEN, 7 mei 1979.

Boisotkade 2A, 2311 PZ Leiden

Tel. 071-120191 - Giro 194276

Hierbij zend ik U fotokopieën van de gevraagde keur in het keurboek van 1420 (secretarie-archief vóór 1575, inv.nr. 343, folio 69) en bovendien van een keur die min of meer een aanvulling daarop geeft, in hetzelfde keurboek, folio 63.

De transcripties luiden:

"Van caedsbanen, revetten, cloetbanen ende keylbanen.

Item soe en moet nyement wie hij sij voirtan binnen Leyden noch binnen der vrijhede van Leyden houden enige revetten, kaetsbanen, cloetbanen of keylbanen ende diergelijke op tien roeden nae enige prochiekercke, goidshuysen, gasthuysen of kercke off enige cloesteren of enige geestelijke huysen hoe die genoemt mogen wesen, op die boeten ende verbuernisse van drie pont, alsoe dicke ende menichwarve als men 't yement betugen mach, datter tot enige van die verboden plaetsen voirscreven gespeelt wair, behoudelic dat een ygelic op die vrije gauerde heerstraet sal mogen caetsen bij consent desghenen van dies huysen dat men kaetst, sonder verbueren. Gedaen opten 24en dach in decembri anno (14)63".

En: Colven, balslagen etc., verboden.

Die scout mitten achte screepenen hebben eendrachtelic gekuert dat vnu voirt an nyement wie hij zij up enige plaetzen, up 't ijs soewel als up 't lant, binnen die muren van Leyden spelen en sullen mit colven, balslagen, rollen mit cloten, ballesmacken mit lepelen, noch schieten mit bogen anders dan in der scutteren doelen. Soe wie hierinne bruekich bevonden worde, die sal verbueren 3 f. Ende soe wie enige van dese verboden spelen dede up enige kerhoven off an kercken binnen Leyden, die sel verbueren dubbelde boeten. Ende off enige onmondige kinderen dese verboden spelen binnen der voirseyde plaetzededen, daervoor sullen die ouderen die boeten gelden voir den jongeren. Behoudelic dat een ygelic binnen beheynde werven binnen Leyden die voirseyde spelen sullen mogen spelen sonder verbueren. Actum upten 8en dach in maert anno (14)54".

De gemeentearchivaris van Leiden,

mr. W. Downer.

Leiden

Keurboek van 1420-1479

Fol.63

Die schout mitten acht scepenen hebben eendrachtelic gekuert, dat van nu voirt an nyemant, wie hij zij, up enige plaetzen, upt ijs soe wel als upt lant, binnen die mueren van Leyden spelen en sullen mit colven, balslagen, rollen mit cloten, balle smacken mit lepelen, noch schieten mit bogen, anders dan in der scutteren doelen. Soe wie hierinne bruekich bevonden werde, die sal verbueren 3 £, ende soe wie enige van dese verboden spelen dede up enige kerchoven of an kercken binnen Leyden, die sel verbueren dubbelde boeten. Ende of enige onmondige kinderen dese verboden spelen binnen de voirsz. plaetzen deden, daer voir sullen die ouderen de boeten gelden voir den jongeren. Behoudelic dat een ygelic binnen beheynde werven binnen Leyden die voirs spelen sullen mogen spelen sonder verbueren.
Actum upten 8en dach in Maerte anno 1454

Inv.Nr.343

Gerechtsdagboek E

1600

fol.204 vso De gemeene gebuyren van beestemarct
Opte requeste daer bij die supp(lianten) belendende verzoucken dat opnieuw geinterdicteert ende verboden zal worden dat men opte voorsz. plaetse van beestemerct niet en zal mogen colven off met de hant caetsen wordt geapostillert naerdemael ghelijcke bij keuren en ordon-
natie es voorsien zullen hem die bevonders noch onder het onderhout vandien hebben te adresseren aan den Schout dese Stede, zijnen substituut schoutenboden heeren dienaers ende aen jechen van hem omme bij bekeuringe en afneminge van boeten daer toe gestelt alle onbehoorlicheden te doen resteren en ophouden

Inv.Nr.9253

Keurboek van 1658

fol.232/233

CLVI Bal-slaen, kooten, speelen met de elle lange swiepen

zie separate fotocopie

Inv.Nr.15269

Gemeente Archief Leiden

Leiden

1624

Keur verbiedende:

het mitter kolven den bal slaan, het mitter hand,
slinger of yet quetselix werpen, op kerkhoven, in doelen,
in de ramen, aen de wällen

Dr.G.D.J.Schotel

Het maatschappelijk leven onzer vaderen in de zeventiende eeuw
A.C.Kruseman, Haarlem 1869

Gen. Archief Leiden No. 15269

Rekenboek van 1658 CLIV
pag. 232-33

arbitrage van die van de Gerechte, geleyt, ofte andersins naer de gelegentheyt der saecke, arbitralijck gecorrigeert werden.

Ende fullen die gene die daer over by den Officier deser Stede, ofte sijne Substituyten fullen zijn bekeurt, ter vermaninge gehouden zijn haer daer van by eede te expurgeren.

Ende werden alle Ouders, Vooghden, ende Meesters, mitsgaders alle andere die eenigh op ende toeficht van minderjarige aenbevolen is, gewaerschout, ten eynde sy de selve Jonge-luyden vermanen haer van 't voorz. speelen te onthouden; met verklaringe datmen tegens de selve Jonge-luyden sonder verdragh sal procederen tot de voorz. boeten ende straffen, ende by-aldien de Jonge-luyden de boeten niet en kunnen betalen, tot inninge van dien, tegens hare Ouders, Vooghden, Opfienders, ende Meesters.

Bal-slaen, kooten, speelen met de elle, lange swiepen, ende baden.

CLIV. **G**Eene personen, 'tzy Burgeren, Poorteren of Inwoonders, Out of Jonck, niemant wie sy oock mogen zijn, geene uytgefondert, fullen binnen deser Stede, op de Straten, uyt de Wateren, op de Kerck-hoven, en in de Doelens, in cenige van de Ramen, staende soo binnen als ontrent de Vryheyt deser Stede, aen de Walle, op den Burgh, noch in cenige andere openbare ledige plaetsen, met de kolve den bal-slaen, noch metter hant, slinger, ofte andere instrumenten, steenen, ofte yets quetselijcx werpen, gelijk oock niemant met boogen, bussén, ofte diergelijke geweeren, daer mede men yemant quetsen, ofte aen eenige huysen, daecken, glasen, of andersins schade doen magh, buyten de Doelens sal mogen schieten, nochte oock op de publijcque Straten te kaetsen, ofte te speelen met ^{ofte}er elle,

ofte met kooten, ofte lange swiepen te gebruycken, nochte oock in de wateren deser Stede, ofte buyten de selve, binnen de vijftigh roeden in't ronde van dien, linie recht te meten van de uyerste kant van de Chingel-grachten, te baden, t'elckens op de verbeurte van drie guldens, by yeder tegendoender te verbeuren, ende gehouden te zijn de beschadighde partije sijne geledene schade te boeten, in desen uytgefondert de generale Wapen-schouwinge, ende die van de Wachte zijn, de welcke van de voorz. boeten in't reguard van 't schieten vry fullen wesen, ende fullen de Ouders, Vooghdn, ende andere Opsinders, gehouden wesen te verantwoorden voor die genen die haer opsicht onderworpen zijn, ende fullen de voornoemde boetens staen tot bekeuringe van den Schout, sijne Substituyten, en Boden, ende voor soo veel aengaet 't kolven in de Ramen, ende op de Wallen, oock van de Poortiers, Schrijvers, ende van alle die van de Wacht deser Stede aen de Poorten fullen zijn, gesamentlijk oock van de Volders, Veruwers, ende Conroyers, de selve Ramen, en elck van dien gebruyckende, alle de welcke de tegendoenders ende overtredders daer vooren t'haren behoefte dadelijcken ende metter daet fullen executeren, by aenhoudinge van hare persoonen, ende afneminge van hare kolven, oock opperste kleederen, ter tijt ende wijlen toe sy de boeten, beneffens de aangedane schaden, fullen hebben betaelt ende vergoedt, behoudende de voornoemde Gerechte de over-kennisse van de klachten, die hier uyt fullen, of soude mogen ontsaen, ende soo wie de genen die als vooren het tegenwoordigh verboth ter executie willende stellen, pooght te wederstaen, ofte te verhinderen, met woorden, ofte met wercken, sal boven-dien arbitralijck, ende ter bescheydentheyt van de Gerechte, werden gecorrigeert ende gestraft.

Ende salmen alle de voorgenoemde persoonen, aen wien de voornoemde bekeuringe ende executien zijn gestelt,

G g

stelt,

anderfins
of aert

cier deser
er verma-
rgeren.

Meesters,
v n n-
y de ielve
en te ont-
ve J ge-
orfsz. boc-
n de boe-
n, tegens
sters.

lange

n of Inne-
ock mogen
ede, op de
in de Doe-
nen als on-
len Burgh,
n, met de
ofte d ere
erpen, ge-
iergelijcke
a enige
loen magh,
oock op de
metter elle,
ofte

Leiden
Gemeente Archief

Gerechtsdagboek HH

Inv.Nr.9280

fol.128 ssqq

4-18 september 1659

De gemeene kolffmakers

Aen de EdelAchtbare Heeren van den Gerechte deser Stadt Leyden

Vertoonen met behoorlijke ende schuldige reverentie U Ed.Achth. gantsch onderdanige de gemeene kolffmakers binnen dese stadt dat hun suppleanten dagelijcx hoe langs hoe meer groote schade ende affbreuck in hare neringe wert aangedaen door de kolffmakers die omtrent dese stadt buijten op de platte landen woonen. dewelcke niet alleen opten ordinaris weeckmarctdach daermee int principaelste van de stadt comen voorstaen, maar dat 't voornaemste is, eest alle de winckels die haer met vercoopen van colven generen, daer van voorsien, in voegen dat zij suppleanten die burgers deser stadt zijn ende met haer hantwerck de neringen deser stadt ten besten mede trachten voort te setten, moeten sien dat luyden woonende ten platten lande ende aldaer sittende op geringe huyscoop off huÿr, ende geen excijsen off andere stadtslasten moeten betalen, haer soodanigen affbreuck ende vermindering in haer nering doen dat, indien daerin niet mocht werden voorsien, zij suppleanten haer huÿsgesinnen niet langer sulcx sullen connen voorstaen als de nootsakelijckheyt wel vereyscht. Ende dewijl U Ed.Achth. t'allen tijde genegen zijt de neringen van dese stadt sooveel mogelijk te hanthavenen ende voort te setten, ende ter contrarie te weeren dat van de platte landen geen waren alhier binnen werden gebracht daer aff de goede luyden van de ambachtsluyden binnen dese stadt ten overvloede cunnen werden gerijft op dat niet de platte landen de stadt voorsien, maar dat de stadt de platte landen van alles versocht, gelijk van alle tijden is gepractiseert ende in regard van meest alle gildens die oijt daeraff eenich intrest hebben geleden ooc is vast gestelt.

Soo zijn wij suppleanten ooc te rade gewoorden haer tot U Ed.Achth. te keeren reverentelijc biddende ende versoeckende dat U Ed.Achth. haer suppleanten in haar voors. neringe ende ambacht mede gelieven te mainteneren ende tot weringe van de affbreuck die tegenwoordich daer in geschiet, gelieven te ordonneren dat voortaan alhier ter stede geen kolven, tsij opten weeckmarctdach off in winckels sullen mogen worden vercocht, dan die beneffens het teycken van den Mr. die deselve heeft gemaect oock met het wapen, tsij van dese stadt off andere steden daer die vandaen soude mogen comen, sullen wesen geteyckent, alsoo sij suppleanten 't werck dat uijt andere besloten steden comt, wel weten dat niet soude cunnen geweert ende dat alle andere werck dat buijten het selve soo geteyckent sal werden bevonden sal mogen werden aengeslagen ende een boeten daer boven verbeurt, opdat a(1) soo het werc dat nu soo in overvloed van de platte landen comt mach werden geweert, omme twelck dan met ordre ende fatsoen uijt te wercken de wijl sij suppleanten onder geen gilde ende zijn soo soude onder reverentie sij suppleante cunnen werden gevoecht onder het gilde der stoeldraijers, dat met hun neringe het naeste overeen comt. Twelck doende etc.

jn margine stondt geapostillert

Die van den Gerechte der stadt Leyden hebben bij desen goetgevonden dat de kolffmakers ende niet de kolffverkopers deser stede sullen resorteren onder het gilde van de stoeldraëijers ende wielmaeckers, ende dat voorts alhier ter stede gene kolven, tsij bij de kolffmaeckers off kolffverkopers alhier woonachtich sullen mogen werden verkoft als die alhier ter stede ofte in eenige andere beslotene steden gemaect ende sulcx geteykent zijn met den naem ofte merck van den meester ende 't wapen van de stadt die ende daer deselve gemaect zijn ende dat voorts mede geene luijden ten platten lande woonachtich alhier ter stede !tsij op de jaer ofte weeckmerckten met kolven sullen mogen voorstaen op eene boete van drie gulden boven de verbeurte van de kolven.

Actum den vierden September van den jaere 1659. Mij jegenwoordich ende was geteyckent G. van Hoogheveen.

Die van den Gerechte der stadt Leijden bericht sijnde van d'ongenegentheyt van den ~~de~~cken ende hooftmans van 't stoeldraijersgilde om de suppleanten in haar gilde in te nemen, hebben in plaetse van deselve tot uijtvoeringe van 't gene in de bovenstaende apostille is begrepen alsmede tot bekeuringe van de overtredders van dien geauthoriseert Thijs Pieters van Groenendael ende Aert de Noorlander, bevelende een yder die het aengaet deselve personen daer voorens 't erkennen en geensins met woorden off wercken qualijck te bejegenen, ende sullen de voorn. hooftluijden jaerlijks volgens haere presentatie de helfte van de boetens hebben te brengen op 't raethuijs deser stede om in de arbussche op gesloten te werden.

Actum den XVIIIen September van den jaere 1659, Mij jegenwoordich ende was geteyckent G. van Hoogheveen

Gerechtsdagboek HH
fol. 128/130

Wij Schout Burgemeesters en Schepenen der Stadt Leyden hebben opt versouck van de gemeene colffmaeckers aande selve vergunt de volgende ordonnantie, willende dat de selve bij yder die het aengaet sal werden naergecomen opde boeten en breucken hieronder verclaert:

1.

Alle de colffmakers die nu in het gilde sijn sullen dit eerste jaer tot gilde gelt betaelen twaelff stuyvers ende voorts jaerlijcx neffens die geene die meerder int gilde sullen mogen comen tot een oircontpenningh ses stuyvers.

2.

Alle winckeliers die haer ernereren met het kolffvercopen sullen dit eerste jaer tot een oircontpenning geven agt stuyvers ende vorder alle jaers vier stuyvers ende indien naer desen enige burgers off poorters oock de neringe van kolffvercopen soudén willen exerceren sullen de sodanigen 't gilde alvorens den hooftluyden moeten bekentmaken ende voor den incomste van het gilde betalen 30 stuyvers

3.

De kolffmaeckers ofte kolffvercopers ten plattenlande woonende sullen met colven tot geenén tijden ende specialijk oock niet opte jaermarcten noch weekmarcktdages alhier ter stede om te vercopen mogen voorstaen, noch oock geen kolven aende winckeliers binnen dese stadt mogen leveren opte verbeurte van de selve kolven ende daerenboven een boete van drij guldens

4.

Ende sullen geen colven uyt andere steden aende winckeliers deser stadt mogen worden toegesonden om alhier te vercopen ten sij die sullen wesen geteykent met het merck ofte naem vande meester die deselve sal hebben gemaectt ende daer beneffens met het wapen vande Stadt daer soodanigen meester woonagtich is opde verbeurte vande kolven ende een boete van drij guldens

5.

Geen kolffmaeckers en sullen vermogen eenige kolvers haer eygen werck sijnde in haer huysen te ontfangen om die met haer merck te teyckenén maar sullen alleen haer eygen gemaecte kolven aende winckels mogen vercopen op een boete van vier guldens voor de armen ende twee guldens voor het gilde

6. Geen winckeliers off kolvercopers haer prouff niet gedaen hebbende en sullen vermogen eenige kolven te maecken ofte vergieten nochte oock eenich merck opte kolven te slaen op een boete van drij guldens voor de armen ende twee guldens voor de gilden

7.

Ende sal niemant van nu voortaan tot het kolffmakers(gilde) werden toegelaten dan die een burger ofte poorter deser Stadt sijn ende tot een prouff sal gemaectt hebben een kolff uit rou hout mitsgaders een vorm daer de kolff mede omgoten sal werden ende dat alles in presentie van de hooftluyden ende tot contentement van deselve

8.

Diegeene die alsvooren sijn prouff sal comen te doen sal voor het opnemen van de selve betalen ten behouue van het gildens drie guldens alvooren sij de winckel sullen mogen opstellen

9.

Een meester colfmaker den knegt ofte jongen in sijn winckel nemende sal deselve niet langer als acht dagen mogen aenhouden sonder sulcx den hooftluyden aen te geven en daervoorens betalen thien stuyvers op een boete van eene gulden voor het gilde ende sal sodanigen knegt yder jaer betalen thien stuyvers voor het gildt

10.

Ende sullen tot bestier deses gildes jaerlijcx geccommitteert werden twee colfmaeckers ende daer van jaerlijcx een afgaen en een aenblijven en op de overleveringe van twee personen tijde van verkiezinge van de smalle diensten een ander in plaetse vanden afgaende bij die vanden geregte vercoren en bij Burgemeesteren in gelijkheyt als de hooftluyden van andere gildens vereetplichtt werden

Aldus gedaen en gearresteert bij den Schout Burgemeesters en Schepenen der Stadt Leyden op den 29. January 1660
Mij tegenwoordich ende was geteyckent
G.V. Hoogheveen

Inv.Nr.9280

Gemeente Archief Leiden